

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV MITT, RAPPORT 2007:11

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING

Neolitisk boplats i Fagerhult

Södermanland, Vagnhärads socken, Fagerhult 2:10, RAÄ 273

Roger Edenmo

UV MITT, RAPPORT 2007:11

ARKEOLOGISK FÖRUNTERSÖKNING

Neolitisk boplats i Fagerhult

Södermanland, Vagnhärad socken, Fagerhult 2:10, RAÄ 273

Dnr 422-3022-2006

Roger Edenmo

Riksantikvarieämbetet

Avdelningen för arkeologiska undersökningar

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar

UV Mitt

Instrumentvägen 19

126 53 HÄGERSTEN

Tel. 08-5191 8200

Fax 08-5191 8459

www.raa.se/uv

uvmitt@raa.se

© 2007 Riksantikvarieämbetet

UV Mitt, rapport 2007:11

ISSN 1403-9044

Kart- och ritmaterial Karlis Graufelds

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket, 801 82 Gävle. Dnr L 1999/3.

Fig. 1 och 2 är godkända från sekretessynpunkt för spridning, Lantmäteriverket 2007-03-12 (dnr 601-2007/560).

Layout Åsa Ä Östlund

Omslagsbild Södra schaktet vid undersökning. Foto Cecilia Grusmark (U4610_5).

Tryck EO Grafiska, Stockholm 2007

Innehåll

Inledning	4
Syfte och målsättning	4
Topografi	5
Metod och genomförande	7
Resultat	7
Sammanfattning	8
Referenser	9
Administrativa uppgifter	9

Figurer

1. Förundersökningsområdets läge markerat på utdrag ur Topografiska kartan. Skala 1:50 000. 4
2. Förundersökningsområdet markerat på utdrag ur Fastighetskartan. Skala 1:10 000. 5
3. Schaktplan med grävenheterna markerade. Skala 1:200. 6

Tabell

Rutbeskrivning.	8

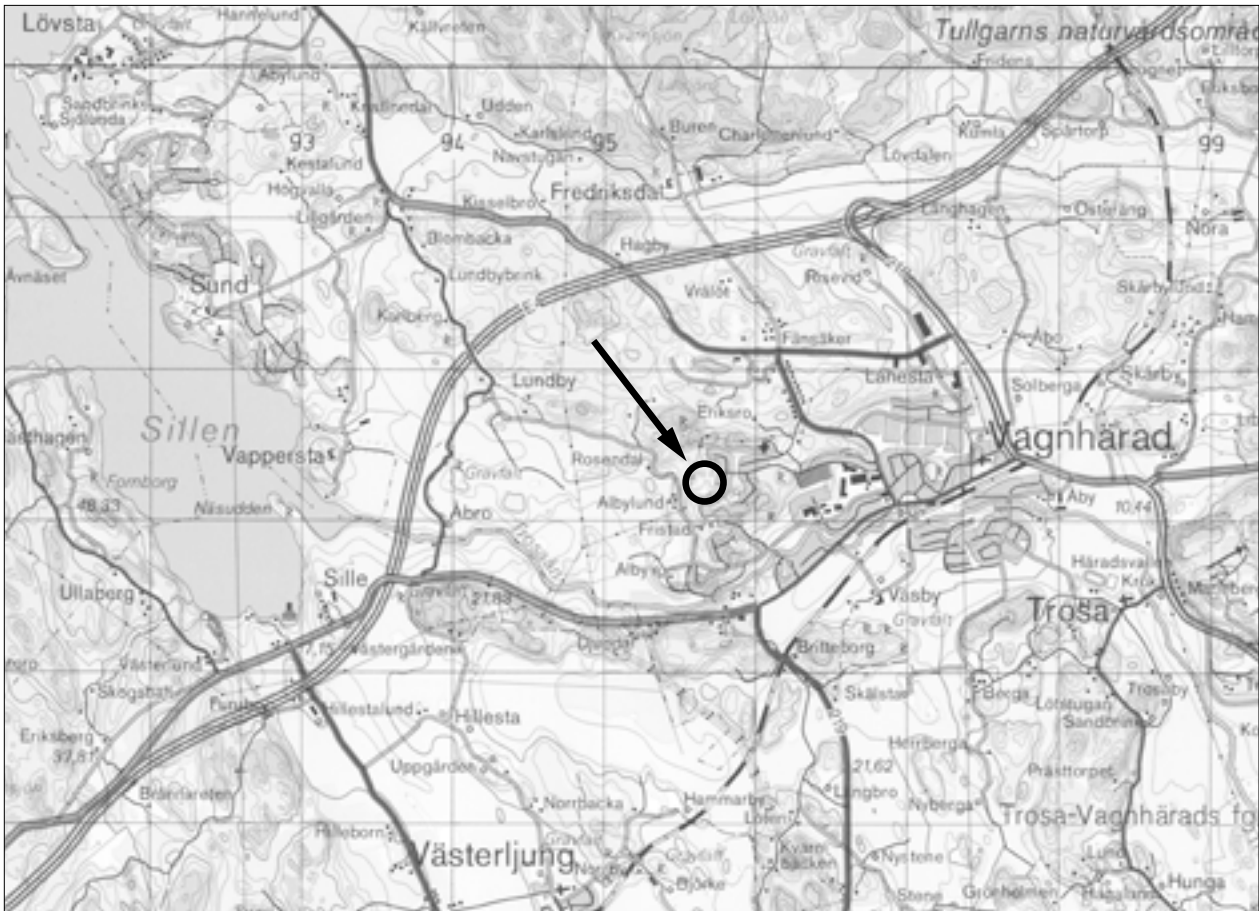

Fig. 1. Förundersökningsområdets läge markerat på utdrag ur Topografiska kartans blad Nyköping 9H NO. Skala 1:50 000.

Inledning

Inför bostadsbyggnation på fastigheten Fagerhult 2:10 i västra utkanten av Vagnhärad's samhälle, har Riksantikvarieämbetet, Avdelningen för arkeologiska undersökningar, UV Mitt, utfört en förundersökning av en boplats, RAÅ 273 (fig. 1 och 2). Boplatsen är belägen på en mindre platå, som i väster har förstörts av sentida utfyllnad av sten och jord. Fornlämningen uppmärksammades vid en arkeologisk utredning år 1990, då man vid maskinavbaning och rutgrävning av mindre ytor fann förhistorisk keramik (Franzén 1990).

Syfte och målsättning

I enlighet med Länsstyrelsens kravspecifikation var syftet med förundersökningen att bestämma boplatsens utbredning, innehåll och datering. Konkret innebar detta att förundersökningens målsättningar var följande:

- Att klargöra boplatsens ytmässiga omfattning, vilket inkluderade att göra en bedömning av hur fyllnadsmassorna kan ha påverkat boplatsen.

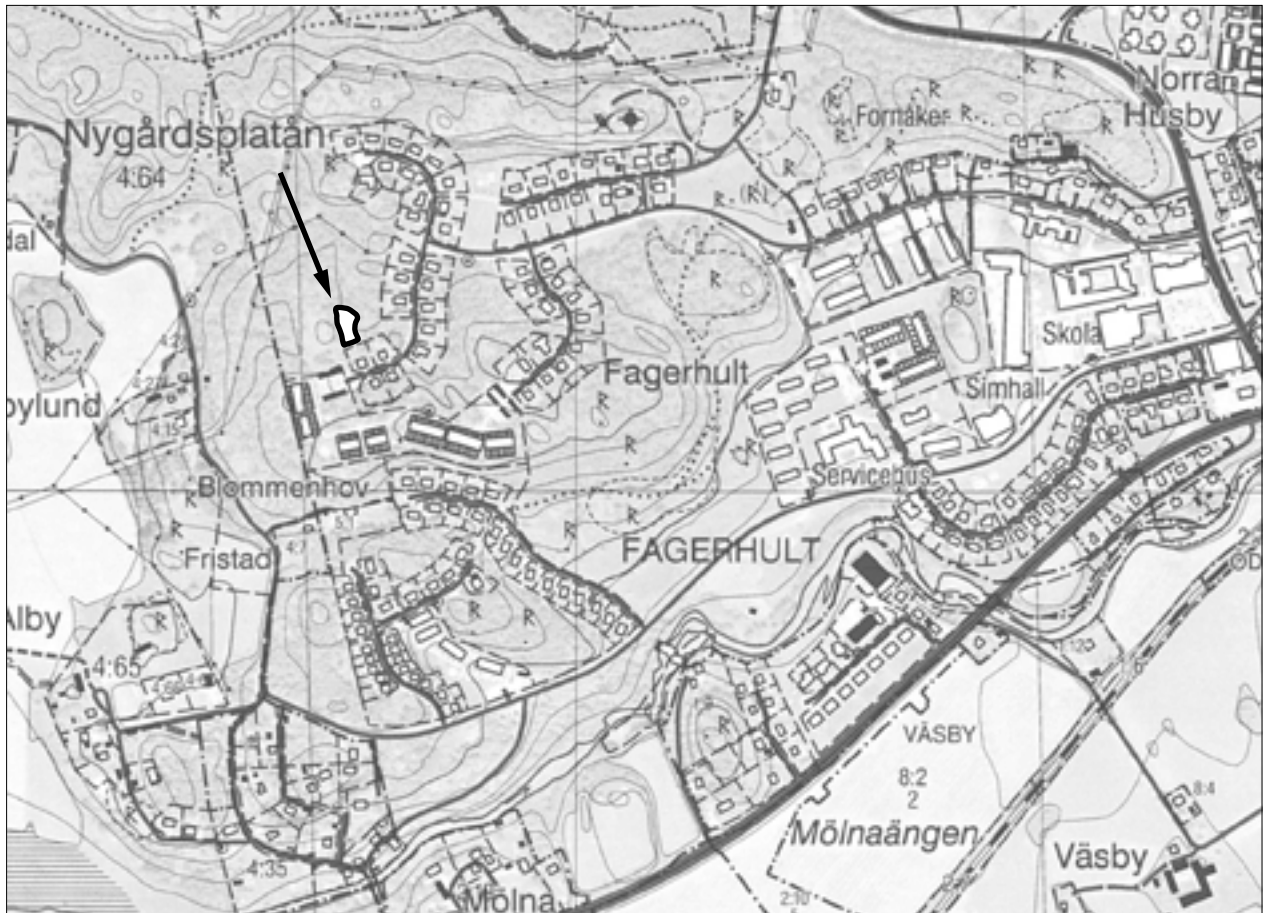

Fig. 2. Förundersökningsområdet markerat på utdrag ur Fastighetskartan 09H 7j Vagnhärad. Skala 1:10 000.

- Att få en uppfattning om eventuella stratigrafiska förhållanden samt om fyndmängd och fyndsammansättning.
- Att få en uppfattning om vilka anläggningstyper som förekom på boplatsen.
- Att datera boplatsen, vilket förväntades kunna göras både med hjälp av påträffade fynd och planerade ¹⁴C-dateringar.

Topografi

Landskapet väster om Vagnhärad är mycket kuperat, med stora bergsområden och däremellan sprickdalar med sedimentavlagringar. RAÄ 273 ligger i den sydvästra delen av ett större bergområde, med slättlandskap i väster.

RAÄ 273 utgörs av en mindre boplats/aktivitetsyta, belägen på en cirka 800 m² stor plåtå vilken exponerar mot lägre partier i norr och öster. En mäktig utfyllnad av sten och jord ligger idag direkt väster om ytan, varför boplatsens utbredning mot väster, liksom den ursprungliga topografin i övrigt, är mycket svår att avgöra (fig. 2 och fig. 3, s. 6). Det finns uppgifter om

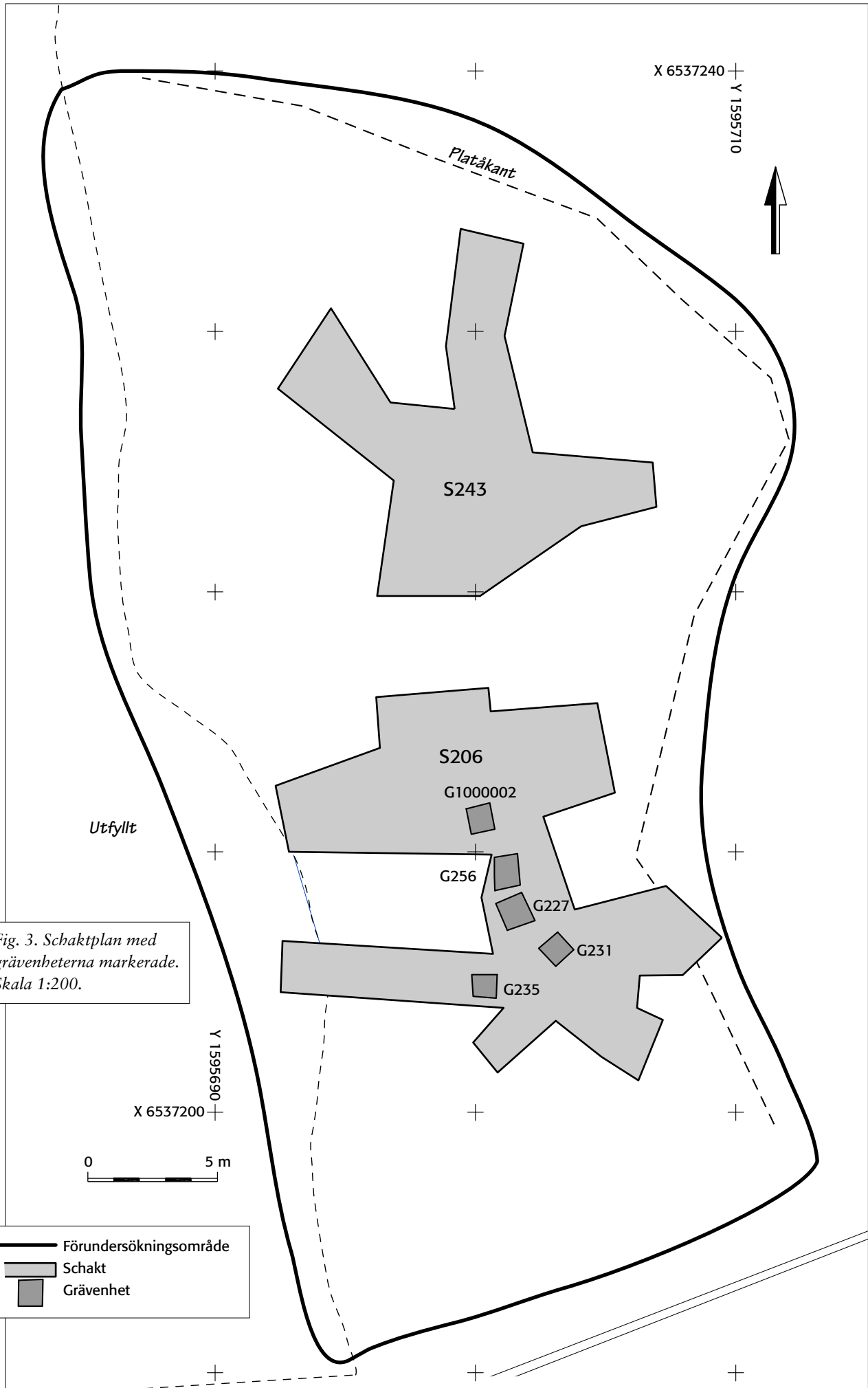

Fig. 3. Schaktplan med grävenheterna markerade. Skala 1:200.

att ett vattendrag tidigare genomkorsat området, troligen norr om undersökningsytan. Utfyllnaden tolkas ha förändrat markförhållandena, vilket bland annat fått till följd att vatten nu rann ut över undersökningsytan.

Undersökningsytan var bevuxen med gles tallskog, samt ställvis gran och sly.

Metod och genomförande

Två större schakt upptogs med maskin, sammanlagt cirka 200 m², varvid vegetationstäckets avlägsnades (fig. 3). Schakten rensades samtidigt med fyllhammare, med uppmärksamheten riktad på eventuella fynd och anläggningar. Den fuktiga väderlek som rådde vid undersökningstillfället, innebar att speciellt den södra delen av undersökningsytan ställvis var mycket vattensjukt.

I det södra schaktet grävdes fem 1 m² stora rutor (se tabell, s. 8), för att kontrollera fyndintensitet och för att klarlägga eventuella fyndförande lagertjocklek. Rutorna grävs i fem centimetersskikt, ner till vad som bedömdes vara icke fyndförande nivå. På grund av den mycket våta jorden var det inte möjligt att sålla materialet.

Platåkanten mot öster och norr mättes in. Schakt, rutor och fynd mättes kontinuerligt in digitalt.

Påträffade mörkfärgningar undersöktes, genom att de snittades. Då samtliga mörkfärgningar kunde avfärdas som naturbildningar, mättes de inte in.

Resultat

I det norra schaktet (S243) fanns i dess norra del ställvis berg i dagen cirka 0,05 meter under torven, däremellan mycket stenigt, med stenar cirka 0,05–0,25 meter stora, (fig. 3). Jorden bestod av ljusgrå–röd, sandig silt. I schaktets södra del var mycket stenigt. I schaktet påträffades två mörkfärgningar, som snittades och konstaterades vara naturliga svackor av mörkare jord.

I det södra schaktet (S206) var marken mycket stenig i dess norra del, med stenar cirka 0,05–0,3 meter stora. I den öst–västliga utstickaren av schaktet i nordväst fanns under torven berg i dagen. Från mellersta delen av schaktet och söderut var marken mycket vattensjuk men mindre stenig, bestående av ljusgrå silt. I stora delar av schaktets mellersta del fanns mycket vatten, som rann ner från det högre området i sydväst. I den södra delen av schaktet, vid G227, fanns dessutom en svag sänka i marken, där vatten stannade; här var det mycket svårgrävt på grund av stående vatten. Södra delen av schaktet var inte så stenigt i toppen, men var mycket stenigt cirka 0,05–0,1 meter ner. I sydöstra delen av schaktet var det däremot mycket stenigt direkt under torven.

Inom det södra schaktet grävdes fem meterstora rutor, i de områden som var mindre steniga (fig. 3, samt tabell, s. 8). I en av rutorna (G227), påträffades en keramikskärva (F1000001), cirka 4×3 cm stor och 1 cm tjock, delvis spjälkad. Skärvan har gråbrun yta, med delvis svart kärna, och är bergartsmagrad. Marken bestod här av en vattenfylld sänka. Inga andra fynd påträffades.

Den påträffade keramikskärvan kan inte dateras annat än till förhistoria. Keramikskärvan framkom inom samma begränsade område där man vid den föregående utredningen och förundersökningen också fann keramik.

Tabell. Rutbeskrivning.

Grävenhet	Beskrivning	Fynd
227	Marken bestod av ljusgrå mjäla och enstaka stenar. Över hela rutan rann mycket vatten. Grävdes i två stick, med fynd i det översta sticket.	Keramik, F1000001
231	I det övre sticket var sandig mjäla. Under det, cirka 0,05 m ner, var marken betydligt grusigare. Grävdes i tre stick. Mycket vatten i området.	
235	Marken bestod av ljusgrå mjäla och enstaka stenar. Grävdes i två stick.	
256	Marken bestod av rödgrå, ljus mjäla. Grävdes i två stick.	
1000002	Marken bestod av rödgrå, ljus mjäla, mycket stenigt. Inte alls så vattensjukt som i de sydligare rutorna. Grävdes i två stick.	

Utifrån fyndets topografiska läge kan det möjligen härröra från utkanten av en boplats, vars övriga delar ursprungligen legat inom det område som idag är utfyllt med jord och sten.

För att bedöma om och i så fall i vilken grad fornlämningen fortsätter in under utfyllnadsmassorna i väster, togs sökschakt även upp i kanten av utfyllnaden där så var möjligt. Det kunde konstateras att ingen naturlig markyta återstår. Huvuddelen av den eventuella boplatsen måste därför anses vara förstörd.

Inget säkert material för ¹⁴C-analys påträffades. Dateringen av boplat-sen kan därför inte säkert bestämmas. RAÄ 273 har utifrån sin höjd, cirka 35–36 meter över havet, tidigare hypotetiskt daterats till tidigneolitikum (jfr Kihlstedt 1994). Den begränsade omfattningen av boplatsytan, liksom dess exponering och läge i ett tämligen kuperat, bergigt och småbrutet landskap, kan passa bra med en tolkning av boplat-sen som en mindre, kustbunden jaktstation från första halvan av neolitikum. Tidigneolitiska lämningar är kända på många platser längs den sömländska östkusten, där i Trosa-Vagnhärads närhet speciellt kan nämnas lokalerna Trössla och Sköttedal (Hallgren 2004).

Det bör samtidigt påminnas om att en knapp kilometer norr om RAÄ 273 har tidigare undersökts en skärvstenshöj och boplatsanläggningar, RAÄ 121:1, från yngre bronsålder–äldre järnålder (Evanni 2000), belägen på samma höjd över havet som RAÄ 273. Då den ursprungliga topografin är så pass osäker, kvarstår möjligheten att den påträffade boplatsytan härrör från aktiviteter under senare förhistoriska perioder.

Sammanfattning

RAÄ 273 är belägen på en mindre platå, som i väster begränsas av en omfattande utfyllnad av jord och sten. Vid förundersökningen togs två schakt upp med maskin. I det södra schaktet grävdes fem meterstora rutor för hand. I en av rutorna påträffades en bit förhistorisk keramik, som inte är möjlig att närmare datera. Utifrån fornlämningens höjd över havet och begränsade omfattning, bedöms det som troligast att boplatsen härrör från neolitikum.

Referenser

- Evanni, L. 2000. En skärvtenshöj i Fänsåker. Riksantikvarieämbetet. UV Mitt, rapport 2000:3. Stockholm.
- Franzén, B. 1990. Rapport, arkeologisk utredning, Södermanland, Trosa-Vagnhärad socken, Fagerhult 2:10. Riksantikvarieämbetet UV Mitt. Stockholm.
- Hallgren, F. 2004. Trössla, efterundersökning av en grustagen trattbägarboplats i östra Södermanland. SAU Rapport 2004:7. Uppsala.
- Kihlstedt, B. 1994. Senneolitikum i Fänsåker. Riksantikvarieämbetet. UV Stockholm, rapport 1994:36. Stockholm.

Administrativa uppgifter

- Riksantikvarieämbetets dnr: 422-3022-2006.
- Länsstyrelsens dnr: 431-1807-2006.
- Projektnummer: 1220537.
- Intrasisprojekt: M2006:34.
- Undersökningstid: 1–2 nov 2006.
- Projektgrupp: Roger Edenmo (projektledare), Cecilia Grusmark.
- Underkonsulter: Trimtec, TM konsult.
- Exploateringsyta: 800 m².
- Undersökt yta: 200 m².
- Läge: Ekonomiska kartan, blad 9H 7j SV.
- Koordinatsystem: RT 90.
- Koordinater för undersökningsytans sydvästra hörn: x 6537191
y 1595694.
- Höjdsystem: RH 90.
- Dokumentationshandlingar som förvaras i Antikvarisk-topografiska arkivet (ATA), RAÄ, Stockholm: 7 digitala färgfoton med Unr 4610_1–7.
- Fynd: Ett fynd med Fnr 1000001 är inlämnat för fyndfördelning till Statens historiska museum (SHM), Stockholm.

Neolitisk boplats i Fagerhult

Riksantikvarieämbetets avdelning för arkeologiska undersökningar, UV Mitt har utfört en arkeologisk förundersökning av en förmodad tidigneolitisk boplats, RAÄ 273 i Fagerhult, Vagnhärad socken, Södermanland. Vid förundersökningen påträffades endast en förhistorisk keramikskärva. Den undersökta ytan tolkas som en möjlig utkant av en boplats, vars huvuddel förstörts av en sentida utfyllnad av sten och jord. Boplatsens kan troligen dateras till neolitikum.

Riksantikvarieämbetet
Avdelningen för arkeologiska undersökningar